

Ersätts skolorna på rätt sätt?

Avsaknaden av ett preciserat regelverk för resursfördelning, genom skolpengen, till svenska skolor gör att stora oklarheter föreligger kring hur skolpengssystemet egentligen ser ut, och om det fungerar effektivt. Det gäller särskilt för skolornas lokaler och den delen av skolpengen som skall täcka för lokalkostnader. Lokalersättningen är starkt förknippad med hyressättning och kommunens organisation, men dessa faktorer skiljer sig markant mellan kommuner.

Vi har i vårt arbete *“Skolpengen och Skollokaler”* undersökt hur Sveriges kommuner arbetar med skolpengen, lokalersättningen och lokalhyror samt hur de förhåller sig till varandra. Studien hanterar tre delområden:

- Kommunernas organisatoriska uppbyggnad med vikt på fastighetsförvaltning och hyressättningsprinciper.
- Skillnader i skolpengens och lokalersättningens storlek mellan kommuner.
- Skillnader i resursfördelning mellan kommunala- och privata skolor samt fristående huvudmäns syn på skolpengssystemet.

Den unika hyresmarknaden som skapats för skolfastigheter i Sverige har gett upphov till stora svårigheter i bedömning av hyresnivåer för fastigheterna. Genom att kartlägga kommunernas resursfördelningsmodeller, hur lokalersättningen bestäms samt ifrågasätta de skillnaderna som uppstått kan djupare förståelse om denna hyresmarknad erhållas. Det kan i sin tur underlätta för olika parter vid prissättning, värdering och förvaltning av lokaler som skolverksamheterna vistas i.

Arbetsprocess

Undersökningen bygger på data och information hämtad på egen hand från Sveriges kommuner, huvudmän för friskolor, privata fastighetsägare, samt på data hämtad från statistiska centralbyrån (SCB) och Skolverket. Vid insamling av data har frågor om skolpengen, lokalersättning, fastighetsförvaltning och hyressättningsprinciper via mail skickats ut till samtliga av Sveriges 290 kommuner, 5 huvudmän för fristående skolor och till 8 privata fastighetsägare.

Avsaknaden av regelverk

Skolverksamheter i Sverige finansieras via det kommunala skattesystemet där både kommunala och privata skolor ges lika bidrag enligt likabehandlingsprincipen. Det finns inga lagstadgade eller utarbetade universala resursfördelningsmodeller utan kommunerna använder sig av den metodik de själva anser mest effektiv. Bidragen som skall täcka de fristående skolorna lokalkostnader baseras på ett genomsnitt av kommunens egna kostnader. Avsaknaden av ett preciserat regelverk för resursfördelning gör att kommunernas metoder skiljer sig åt markant vilket leder till att även bidragsbeloppen skiljer sig. Det är därför intressant att utreda hur det går till när kommunerna tilldelar bidrag till skolverksamheter, vilka skillnader *som finns* samt vilka skillnader *det ger upphov till* med vikt på ersättning för lokalkostnader. Undersökningen hanterar alltså också resursfördelningen till fristående skolor.

Stora skillnader mellan kommunerna

Det visar sig att bidragens storlek inom respektive skolform skiljer sig markant mellan kommuner. Resursfördelningssystemen har liknande grundmetodik men där föreligger stora variationer. Ersättningsberäkningarna för lokalkostnader beror mycket på vilken hyressättningsprincip som används mellan skolverksamheten och den som står som fastighetsägare, men även hur kommunens organisation ser ut.

Ersättning till fristående skolor riskerar att bli fel

Enligt skollagen ska lokalersättningen grundas på kommunens genomsnittliga lokalkostnader för skolor i egen regi. En följd av detta blir att ersättning till fristående skolor riskerar att bli felbedömda. I undersökningen visar det sig att den ersättning som betalas ut till de kommunala skolorna sällan jämnt motsvarar de faktiska lokalkostnaderna. Det blir mindre problematiskt för kommunerna själva då deras breda fastighetsverksamhet gör det möjligt att kvitta under- och överskott mot andra verksamheters fastighetskostnader. Problematiken följer istället vid ersättning till de fristående skolorna som då beräknas på kostnader som inte stämmer. Hyrorna som betalas skiljer sig dessutom mellan kommunala och privata skolor, där de fristående huvudmännen uppger att deras marknadsmässiga hyror är högre. Även det gör att ersättningen till fristående skolor blir fel. Privata aktörer riktar kritik mot den lag som gör det möjligt för fristående skolor att söka ersättning efter faktiska kostnader, istället för ersättning enligt genomsnittsprincipen. De påstår att lagens syfte är att kommunen skall ges möjlighet att undkomma för höga kostnader, inte de fristående skolorna.

Självkostnad styr allt

Hyrorna som betalas för lokaler som hyrs av fristående skolors huvudmän sätts efter marknadsmässiga principer. Då en klar majoritet av lokalerna på marknaden är offentliga och prissättning sker efter självkostnad blir alltså jämförelseobjekten vid marknadsmässiga hyressättningsprinciper lokaler med självkostnadshyror. Den marknadsmässiga hyran blir alltså en direkt konsekvens av den självkostnadsbaserade vilket leder till att de inte borde skilja sig åt.